

Etsivä perhetyö -malli

Jalkautuvaa lapsiperheiden kohtaamista

Metropolia Ammattikorkeakoulu
Innovaatioprojekti

Emmi Iivonen
Mesi Medeiros
Susanne Rantanen
Sini Schulte

12.10.2017

Sisällysluettelo

1	Projektimme perustelut	1
1.1	Tämänhetkinen huoli	1
1.2	Pois korjaavista palveluista kohti ehkäiseviä palveluita	2
1.3	Mitä voimme saavuttaa viemällä lapsiperheiden ohjauksen lähemmäs asiakkaita ja tuomalla kaikille avoimia palveluita näkyvämmäksi?	3
2	Etsivä perhetyö –malli	5
3	Projektimme toteutus	6
3.1	Etsivän perhetyön pilottipäivä	6
3.2	Kohtaamiset perheiden kanssa	7
3.3	Pilottipäivän pohdinta	8
4	Etsivän perhetyöntekijän rooli	9
5	Lähteet	10
	Liitteet	12
	Liite 1 Näkökulmataulukko	12

1 Projektimme perustelut

1.1 Tämänhetkinen huoli

Lasten ja nuorten hyvinvointi on keskimäärin parantunut Suomessa, mutta samanaikaisesti osa lapsista ja nuorista voi entistä huonommin. Esimerkiksi huostaanottojen määrän lisääntyminen osoittaa, että yhä useampien lapsiperheiden ongelmat ovat niin suuria, että niihin on puututtava korjaavilla tukitoimilla. (Halme – Perälä 2014: 216.)

Perheen taloudelliset ongelmat ovat yhteydessä lasten myöhempään hyvinvointiin ja mielenterveyden ongelmiin. (Paananen – Gissler 2014: 208). Tämä on huolestuttavaa, sillä Suomessa elää tälläkin hetkellä yli 100 000 lasta köyhyydessä. Toimeentulo-ongelmia koskevissa perheissä vanhemmat ovat psyykkisesti kuormittuneempia, joka saattaa heikentää vanhemmuutta ja vaikeuttaa perheiden arkea. **Toimeentulo-ongelmat** ja siihen voimakkaasti liittyvä **syrjäytymisriski** myös periytyvät. Tuoreimmat tutkimukset osoittavat, että vauvaperheiden köyhyys on vaarallisinta, sillä sen vaikutukset ovat voimakkaimmin nähtävissä läpi koko eliniän. (Salmi – Karvonen – Närvi – Lammi-Taskula 2016: 68—69.)

Kuritusväkivalta on kriminalisoitu Suomessa 30 vuotta sitten ja sen kitkemiseksi on tehty pitkään työtä. Tänä päivänä suurin osa (81 %) suomalaisista ei hyväksy kuritusväkivaltaa edes poikkeustapauksissa. Asenteiden muutoksesta huolimatta kuritusväkivaltaa käytetään edelleen. Vastaajista 41 prosenttia kertoi joskus käyttäneensä jotain kuritusväkivallan muotoa lastensa kasvatuksessa. Kuritusväkivallan käyttö on muuttanut muotoaan ja se liittyy yhä tiiviimmin vanhempien kokemaan **väsymykseen ja stressiin**. Tällaisen kuritusväkivallan ennaltaehkäisyn näkökulmasta yhteiskunnassa tulisi panostaa entistä enemmän varhaisen tuen palveluihin, joiden saatavuus on monin paikoin vielä puutteellista. (Hyvärinen 2017: 14-16; Ellonen 2014: 54—55.)

Lapsiperheiden palveluiden tarjoamisessa erityistä huomiota tulisi kiinnittää vanhemmuuden vahvistamiseen, sillä **vanhemmuuden ongelmien** on todettu olevan merkittäviä lapsen kehityksellisten ongelmien, mielenterveysongelmien, yleisen pahoinvoinnin, syrjäytymisen sekä ei-toivotun käyttäytymisen riskitekijöitä. (Halme – Perälä 2014: 216.) Kuitenkin juuri ne perheet, joissa on yksinhuoltajavanhempi, toimeentulo-

ongelmia tai muuten vähäisiä voimavaroja käytettävissä, kokevat palveluiden saatavuuden muita perheitä haastavampana. He myös kokevat muita enemmän puutteita palveluista saadussa tuessa. Saatu tuki siis vastaa heikoimmin riskiperheiden tarpeisiin ja tavoittaa heidät heikoiten. (Perälä – Halme – Kanste 2014: 234—235.)

Tämän hetken haasteena ovat myös **maahanmuuttajaperheet**, joissa käsitykset lasten kasvatustavoista ja vanhempien oikeuksista ja velvollisuuksista voivat olla ristiriidassa suomalaisen yhteiskunnan toimintatapojen kanssa. Vaikeista taustoista tulevissa perheissä on myös riski kasautuviin ongelmiin, jotka lisäävät lastensuojelun tarvetta ja suurempaa yhteiskunnan tukea. (Nousiainen ym. 2016: 96.) Nämä muutokset yhteiskunnassa haastavat palveluntarjoajia ja ammattilaisia, jotka tekevät työtä lapsiperheiden kanssa.

1.2 Pois korjaavista palveluista kohti ehkäiseviä palveluita

Suomessa on katsottu, että valtion on turvattava ja tuettava lapsiperheiden hyvinvointia. Suomen perustuslaki (1999: 19§) määrää, että “Julkisen vallan on myös tuettava perheen ja muiden lapsen huolenpidosta vastaavien mahdollisuuksia turvata lapsen hyvinvointi ja yksilöllinen kasvu”. Vanhemmilla on ensisijainen vastuu lapsen kasvatuksesta ja kehityksestä, mutta valtion on tuettava vanhempia lasten kasvatuksessa. (YK:n lapsen oikeuksien sopimus: 18 artikla.) Helsingin kaupungin sosiaalityöntekijöiden kertoman mukaan valtion ja kunnan palvelut eivät kuitenkaan aina kohtaa asiakkaiden tarpeita, niitä ei myöskään osata markkinoida oikein eikä ole tarjolla tarpeeksi oikea-aikaisesti (Nousiainen ym: 2016: 13).

Haasteisiin reagoiminen ei ole pelkästään asiakkaiden, ammattilaisten ja palvelujärjestelmien tehtävä. Nousiainen ym. (2016: 12) mukaan “yksilö- ja yhteisötasolla ilmenevien ongelmien taustalla on yhteiskunnallisia eriarvoistavia rakenteita, joiden osalta kestävien ratkaisujen aikaansaaminen ei ole palveluissa toimivien ammattilaisten, vaan politiikan tehtävä.” Onneksi kansallisissa sosiaali- ja terveystalitiikan kehittämissuunnitelmissa pyritään tällä hetkellä siirtämään lapsiperheiden palveluiden painopistettä pois korjaavista palveluista kohti ehkäiseviä palveluita. Lasten ja nuorten ongelmien ehkäiseminen, niiden varhainen tunnistaminen ja oikea-aikainen tuki ovat olleet esillä erilaisissa poliittisissa ohjelmissa ja niitä on pyritty painottamaan myös lainsäädännössä. (Halme – Perälä 2014: 216, 224).

Suomessa on herätty siihen, että vaikka suomalaiset neuvolapalvelut ja muut lapsiperheiden tarvitsemat palvelut ovat korkeatasoisia, ne ovat silti asiakkaiden näkökulmasta pirstaleisia ja rutiininomaisia, eivätkä ne aina vastaa perheiden tarpeisiin. Eri kunnissa lapsiperheiden palvelut on myös järjestetty eri tavoin ja kuntien väliset erot saattavat olla suuria. (Halme – Kekkonen – Perälä 2012: 15-16). Tämän hetkisen hallituksen yksi kärkihankkeista on LAPE-hanke, jonka tarkoituksena on uudistaa lasten ja perheiden palvelut niin, että ne vastaisivat paremmin nykyisiin tarpeisiin ja olisivat oikea-aikaisemmin tarjolla. (Sosiaali- ja terveysministeriö n.d.)

Keskeisiä kaikille lapsille ja lapsiperheille suunnattuja avoimia lakisääteisiä palveluita ovat tällä hetkellä äitiys- ja lastenneuvolat, koulu- ja opiskeluterveydenhuolto, varhaiskasvatus ja perusopetus. Näissä palveluissa tulisi ensisijaisesti ottaa koppi perheestä, joka on vaikeassa elämäntilanteessa. Lisäksi monet kunnat, yksityiset yritykset, kolmannen sektorin toimijat sekä seurakunnat järjestävät lapsiperheille avointa arkea tukevaa toimintaa esimerkiksi kerhojen muodossa. (Perälä – Halme – Kanste 2014: 229.) Toistaiseksi tilanne on se, että asiakkaan täytyy löytää näihin palveluihin itse. Entä jos toisimme perustason palveluita tai ainakin niihin ohjaamista lähemmäs ihmisiä ja heidän omaan elinpiiriinsä?

1.3 Mitä voimme saavuttaa viemällä lapsiperheiden ohjauksen lähemmäs asiakkaita ja tuomalla kaikille avoimia palveluita näkyvämmäksi?

Nykypäivänä tunnistetaan yhä paremmin varhaisen tuen keskeinen merkitys lapsiperheiden hyvinvoinnin kannalta. Varhainen tuki viittaa lapsen varhaisvuosina tapahtuvaan tukemiseen sekä mahdollisimman varhain ja oikea-aikaisesti käynnistettäviin tukitoimiin. Varhainen tuki on ennaltaehkäisevää ja se on kannattavaa sekä inhimillisesti että taloudellisesti ajatellen: pienillä muutoksilla voidaan saada aikaan tarvittava muutos lapsen elämässä. Mikäli tuen tarpeen annetaan syventyä, tarvitaan myöhempinä vuosina monitahoista ja pitkäkestoista toimintaa huolien ja ongelmien korjaamiseksi. Varhaisen tuen haasteena on se, että tuen pitäisi tulla sinne, missä lapsi on: tuki tulisi järjestää mahdollisimman pitkälle tavallisten kasvatuspalveluiden yhteyteen. (Heinämäki 2005: 8—10.)

Ajattelemme, että ammattilaiset eivät voi vain odottaa asiakkaiden tulevan palveluiden piiriin ja jokaisen löytävän heille tarpeelliset palvelut itse, vaan koemme lähestulkoon välttämättömäksi jalkautuvan perhetyön, jossa kunnioittaen kohdataan ja ohjataan per-

heitä alueittain: tämä kaventaisi myös alueellisia eroja ja lieventäisi leimautumista tarvitseväksi. Palvelujen suuntaaminen asiakaslähtöisemmäksi ja lähemmäs asiakkaan elinpiiriä mahdollistaa vastaamisen perheiden todellisiin tarpeisiin ja sen, että tukea tarvitsevat perheet pääsevät varmemmin ja aiemmin palveluiden piiriin.

Yksi yhteiskuntamme ongelma on se, että apua saa usein vasta, kun tilanteet ovat jo kärjistyneet vakaviksi (Nousiainen ym. 2016: 26). On myös osoitettu, että niissä perheissä, joissa on vähiten voimavaroja käytettävissä, palveluiden saatavuus koetaan haastavimpana. (Perälä – Halme – Kanste 2014: 234—235.) Kun jalkaudumme asiakkaiden omille pihuille ja alueille, tavoitamme paremmin myös näitä heikoissa asemassa eläviä perheitä. Tämänkaltainen työ olisi ennaltaehkäisevää lastensuojelutyötä parhaimmillaan, sillä se on tarkoitettu tukemaan nimenomaan niitä perheitä, joilla ei ole lastensuojelun asiakkuutta. Jos perheestä otetaan koppi vasta sitten, kun lastensuojeluasiakkuus on välttämätön, ollaan jo menetetty paljon merkityksellistä työskentelyaikaa. Jalkautuva perhetyö mahdollistaa varhaisen tuen saamisen jo ennen kuin suurta huolta on ehtinyt syntyä. Itse asiassa kuntia on ohjeistettu jo 1980-luvulla tekemään ”etsivää työtä”, jolla alueen asiakkaille tiedotettaisiin avoimista palveluista ja tarjottaisiin leikkitoiminnan muotoja heidän käytettäväkseen (Alila – Portell 2008: 17).

Varhaiskasvatus auttaa omalta osaltaan katkaisemaan koulutukseen liittyvää sukupolvisuutta, sillä sen on todettu tukevan eniten heikommassa oloissa elävien lasten oppimisvalmiuksien kehittymistä. (Salmi – Karvonen – Närvi – Lammi-Taskula 2016: 70.) Muun muassa tästä syystä ajattelemme, että jalkautuva perhetyö ohjaisi perheitä erityisesti avoimien varhaiskasvatuspalveluiden piiriin. Etenkin lapset, joiden kodin oppimisympäristö ei ole laadukas hyötyvät varhaiskasvatuksesta. Huonommista oloista tulevat lapset hyötyvät myös siitä, että saavat olla tekemisissä muiden erilaisista taustoista tulevien lasten kanssa. (Siraj-Blatchford 2010: 465.) Nousiainen ym. (2016: 28) sanoin: ”Jos lapsen ainoa malli on oman perheen todellisuus, hänen on todella vaikeaa nähdä muita mahdollisuuksia omassa tulevaisuudessaan.”

Ajattelemme, että lisäämällä avoimen varhaiskasvatuksen näkyvyyttä ja saattamalla erityisesti riskiperheiden jäseniä sen piiriin, voimme lisätä perheiden ja heidän lastensa hyvinvointia. Avoimen varhaiskasvatuksen palvelut voisivat toimia myös oivana väylänä maahanmuuttajaperheiden integroitumisessa osaksi suomalaista yhteiskuntaa. Näissä kaikille avoimissa palveluissa on mahdollista ennaltaehkäistä perheiden ongelmia ja

moni perhe hyötyisi myös muiden perheiden toimintamallien näkemisestä sekä verkostoitumisesta heidän kanssaan.

2 Etsivä perhetyö –malli

Ehdotamme yhdeksi tulevaisuuden lapsipalveluiden työskentelymalliksi etsivää perhetyötä. Etsivän perhetyöntekijän tehtävänä on jalkautua perheiden asuinalueille ja erilaisiin ajanviettopaikkoihin, kuten ostoskeskuksiin ja terveyspalveluiden yhteyteen. Perhetyöntekijä kohtaa vanhempia ja lapsiperheitä heidän arjen ympäristöissään ja tarjoaa mahdollisuuden tulla kohdatuksi, kuulluksi ja nähdyksi. Etsivän perhetyöntekijän yhtenä keskeisenä työtehtävänä on ohjata ja saattaa lapsiperheitä heille sopiviin palveluihin. Jalkautuminen asiakkaiden omille alueille tavoittaa varmemmin ja aiemmin myös heikoissa asemissa eläviä perheitä. Malli mahdollistaa varhaisen tuen saamisen jo ennen kuin suurta huolta on ehtinyt syntyä.

Haluamme ohjata perheitä ensisijaisesti niihin perustason palveluihin, jotka ovat kaikille avoimia ja maksuttomia matalan kynnyksen palveluita. Kaikille lapsiperheille avoimia palveluita on olemassa paljonkin, ja ajattelemme, että lisäämällä niiden näkyvyyttä, voimme lisätä perheiden hyvinvointia. Etsivän perhetyön kannattaisi ohjata perheitä erityisesti avoimien varhaiskasvatuspalveluiden piiriin, sillä ne tukevat lapsiperheiden arkea, eivätkä leimaa palveluiden käyttäjiä. Niillä on keskeinen sija terveyden ja hyvinvoinnin edistämisessä ja ehkäisevän toiminnan kokonaisuudessa, mutta ne ovat usein liian hajallaan ja heikosti koordinoituja, etteivät ne nykyisellään tavoita kaikkia, jotka niistä hyötyisivät.

Tämä työmuoto sopisi esimerkiksi lapsiperheiden sosiaaliohjauksen yhdeksi työmuodoksi tai vaihtoehtoisesti leikkipuistojen työntekijöiden työtehtäväksi. Tällä hetkellä leikkipuistojen työntekijöillä ei ole resursseja irrottautua työpaikastaan ja jalkautua perheiden keskelle, joten työmuodon toteuttamiseksi kaivattaisiin lisäresursseja. Toisaalta lapsiperheiden sosiaaliohjaus tekee jo melko samankaltaista työtä omassa toimipisteessään, joten lisäresurssin voisi suunnata myös sinne ja antaa heille mahdollisuuden tehdä työtään jalkautuen.

3 Projektimme toteutus

3.1 Etsivän perhetyön pilottipäivä

Suunnittelimme ja toteutimme etsivää perhetyötä pilotoivan päivän, jossa lähdimme ulos kohtaamaan perheitä heidän asuinalueellaan ja kertomaan avoimista varhaiskasvatuksen palveluista, jotka sijaitsevat heidän lähellään. Suurin osa Helsingin lapsiperheistä ja maahanmuuttajista asuu Vuosaassa, joten päätimme jalkautua Itään. Olimme yhteydessä Mellunmäki-Vuosaari akselin johtavaan leikkipuisto-ohjaajaan Jyrki Rönkköön, ja varmistimme hänen tukensa hankkeellemme. Vierailimme 27.9.2017 tutustumis mielessä hänen suosituksestaan Haruspuiston leikkipuistossa ja haastattelimme puiston työntekijöitä. Halusimme kuulla minkälaisia perheitä heidän toimintaansa osallistuu ja miten perheet ovat löytäneet mukaan leikkipuiston toimintaan sekä mitä työntekijät tällä hetkellä pystyvät tekemään tavoittaakseen riskiperheitä. Kohtasimme myös paikalla olleita vanhempia, joilta kysyimme mistä he olivat kuulleet leikkipuiston toiminnasta ja mihin he mahdollisesti toivoisivat muutosta. Vanhemmat toivoivat enemmän tiedottamista leikkipuistojen toiminnasta esimerkiksi neuvolan suunnalta. Tällä hetkellä tieto kulkee pääasiassa puskaradion kautta perheeltä perheelle.

Haruspuiston työntekijät olivat kanssamme yhtä mieltä riskiperheiden tavoittamisen tärkeydestä. Heillä on yhtäläinen huoli siitä, etteivät nämä perheet löydä palveluita tai kynnys tulla mukaan on liian korkea. He myös totesivat, ettei heillä ole tällä hetkellä resursseja jalkautua eikä mainostaa toimintaansa muualla kuin omilla Facebook -sivuillaan. Varhaiskasvatusvirasto päivittää leikkipuistojen nettisivuja, mutta varsinainen tiedottaminen ja mainostaminen eivät tällä hetkellä kuulu oikeastaan kenenkään tehtäviin. Havaitsimme, että toimintaa on tarjolla paljon, mutta kerhotila oli melko tyhjiällä; Ilo liikua -ryhmään osallistui kolme perhettä ja sen jälkeiseen ohjattuun tuokioon vauvoille ei osallistunut ketään.

Toteutimme varsinaisen pilottipäivän 4.10.2017, eli viikko vierailumme jälkeen. Kävimme kaikissa Vuosaaren leikkipuistoissa ja perhetalo Kajuutassa hakemassa mainoksia ja viikko-ohjelmia, joiden jakamisesta olimme etukäteen heidän kanssaan sopineet. Leikkipuistot suhtautuivat pilottipäiväämme kannustavasti ja osa harmitteli sitä, ettei heillä itsellään ole aikaa mainostaa omaa toimintaansa näkyvästi. Esitteiden lisäksi meillä jokaisella oli kartta, johon oli merkitty Vuosaaren leikkipuistojen ja perhetalon

sijainnit. Kartan avulla oli mahdollista tarkastella yhdessä vanhemman kanssa mitkä palvelut sijaitsevat heidän perhettään lähimpänä. Olimme etukäteen miettineet kuinka kohtaamme perheet, mitä haluamme heiltä kysyä ja mitä koemme tärkeäksi kertoa heille.

Olimme suunnitelleet toiminnallisen radan, jossa vanhemmat ja lapset voivat yhdessä kokeilla suorittaa helppoja tehtäviä, kuten hernelapussien heittoa ämpäriin ja saippua-kuplien puhaltamista. Ajatuksena oli pysäyttää ihmiset toiminnan ääreen ja sen puitteissa jakaa tietoa palveluista. Todella huonon sään takia päätimme jättää radan toteuttamatta ja jalkauduimme ostoskeskukseen, jossa arvelimme myös monien perheiden viettävän sadepäivää. Tässä osuimme oikeaan ja pääsimme kohtaamaan monia vanhempia lapsineen. Lähestyimme heitä kysyen mitä lapsiperheiden palveluita he tietävät alueellaan ja jatkoimme keskustelua siitä kohtaamisen mukaan. Pyrimme kertomaan jokaiselle perheelle heidän lähellään sijaitsevista palveluista ja kutsumaan heidät mukaan toimintaan. Annoimme kaikille toiminnasta kiinnostuneille esitteitä, joista löytyy leikkipuistojen viikko-ohjelmat. Monet koostamistamme vanhemmista antoivat palautetta tämänkaltaisen jalkautuvan työn tärkeydestä. Seuraavaan lukuun on koottu perheiden vastauksissa esille nousseita ajatuksia.

3.2 Kohtaamiset perheiden kanssa

Keskusteluissa perheiden kanssa yleisimmin tunnettuna palveluna nousivat esiin neuvolapalvelut, mutta myös lapsiperheiden kotipalvelu ja sosiaaliohjaus mainittiin. Suurin osa oli kuullut myös leikkipuistoista, mutta kaikki eivät olleet käyttäneet palveluita. Noin kolmasosa oli tietoinen leikkipuistojen tai perhetalojen palveluista ja oli myös käyttänyt niitä. Osa perheistä tiesi leikkipuistojen ulkotilat, mutta ei ollut tietoinen niiden sisätiloissa tapahtuvasta toiminnasta tai leikkipuistojen avoimesta palvelutarjonnasta. Suurin osa leikkipuistojen palveluja käyttävistä perheistä oli saanut tietonsa tuttavien kautta. Muutamat kertoivat saaneensa tiedon neuvolasta tai etsineensä tietoa itse internetistä. Kohtaamisissa kävi kuitenkin ilmi, että tiedon löytäminen internetistä on haastavaa, varsinkin jos suomen kielen taito on puutteellinen. Tieto löytyy netistä vain suomeksi ja puutteellisesti myös ruotsiksi tai englanniksi.

Kohtaamamme perheet toivoivat avoimia tiloja, joihin olisi helppo tulla lapsen kanssa, ja jossa olisi aikuisille kahviteluseuraa ja lapsille mukavat leikkutilat. He toivoivat myös enemmän lapsille tarkoitettuja ilmaisia tapahtumia. Yhden äidin toiveena oli myös lap-

sen kehitystä koskevat tietopainotteiset tilaisuudet. Perheet toivoivat myös toimintaan innostavia ohjaajia ja esimerkiksi englanninkielisiä kerhoja lapsille. Toiminnan laadukkuus nousi keskusteluissa esille, ja osa kertoi olevansa pahoillaan siitä, että hyvä ohjaaja oli lopettanut heille mieluisan kerhon pitämisen. Suurin osa perheistä kertoi käyttävänsä lapsiperheiden palveluita aamupäivisin ja myös toivovansa toiminnan sijoittuvan aamupäivään. Perheet toivovat tilaa, johon voisi vapaasti mennä aamusta iltaan ja myös viikonloppuisin kohtaamaan muita perheitä. Myös loma-ajoille toivottiin toimintaa ja avoimia tiloja.

3.3 Pilottipäivän pohdinta

Oma kokemuksemme haastattelujen jälkeen oli, että toivottuja palveluita on kyllä olemassa, mutta perheet eivät syystä tai toisesta löydä niihin tai ajattele palveluiden vastaavan heidän toiveitaan. Ajattelemme, että leikkipuistojen statusta tulisi nostaa ja niitä voisi jopa brändätä uudelleen. Puistoissa nimittäin on aamupäivisin vastaavaa toimintaa pienille lapsille kuin perhetaloillakin, mutta kokemuksemme mukaan pikkulapsiperheet menevät kuitenkin mieluummin perhetalon toimintaan mukaan. Leikkipuistot ovat ehkä leimautuneet palveluiksi kouluikäisille lapsille. Lisäksi havaitsimme, että leikkipuistoja on haastavaa löytää ja mietimme, että löydettävyyttä helpottaisi muun muassa selkeämmät opasteet. Palvelujen löydettävyyttä lisäisi myös verkosta löytyvä selkeä palvelusivusto, josta tieto tarjolla olevista palveluista löytyisi usealla eri kielillä.

Tiedostamme, että leikkipuistojen tarjoama toiminta ei ole samanlaista kaikkialla Suomessa, mutta kartoittamallamme alueella Vuosaarella on kaikkina arkipäivinä tarjolla monipuolista ohjelmaa lapsille ja perheille. Leikkipuistoissa ohjataan vanhemman ja lapsen välistä vuorovaikutusta tukevaa toimintaa esimerkiksi lauluhetkissä, vanhempi-lapsi-ryhmissä, retkikerhoissa ja vauvatreffeillä. Tarjolla on myös erilaisia ohjattuja jumppahetkiä sekä askartelupajoja. Ohjattujen toimintojen lisäksi puistojen sisätila mahdollistaa myös vertaistuellisen kohtaamisen vanhemmille ja virikkeellisen leikkiympäristön lapsille, jota haastatellut kertoivat kaipaavansa. Pilottipäivä tuki ajatustamme siitä, että etsivää perhetyötä ja jalkautuvaa lapsiperheiden ohjausta tarvitaan.

4 Etsivän perhetyöntekijän rooli

Etsivä perhetyöntekijä kohtaa työssään erilaisia ja eri elämäntilanteissa olevia perheitä ja ihmisiä. Työntekijältä vaaditaan empaattista ja tasa-arvoista lähestymistapaa. Perhetyöntekijä tekee työtään myönteisen tunnistamisen -työotteella, jolloin lapsia ja perheitä ei erotella tuettaviin ja pärjääviin, vaan pyritään siihen, että jokainen ihminen tulee kohdatuksi sellaisena kuin hän kokee olevansa ja haluavansa tulla ymmärretyksi (Kallio – Korkiamäki – Häkli 2015: 15,19). Etsivä perhetyöntekijä kohtaa myös maahanmuuttajia, jotka eivät välttämättä osaa suomen kieltä. Siksi ajattelemme, että suomen ja englannin kielen lisäksi myös muu kielitaito on työn kannalta hyödyllistä. Etsivän perhetyöntekijän on tärkeä tiedostaa oma kulttuurinen taustansa ja se, että se ohjaa hänen toimintatapojaan. Kulttuurisesti pätevä työntekijä pystyy kohtaamaan erilaisen kulttuurin edustajia arvottomatta heidän erilaisuuttaan ja hyväksymään heidät yksilöinä.

Etsivä perhetyöntekijä kohtaa perheitä ja ohjaa sekä saattaa heitä alueen lapsipalveluihin. Perhetyöntekijällä on jalkautuessaan esimerkiksi kansioon koottuna kaikki keskeinen tieto alueen lapsiperheiden palveluista. Kansioon on helppo koota esitteitä alueen avoimista varhaiskasvatuspalveluista, kuten leikkipuistoista ja kartta, jonka avulla työntekijä voi tarkistaa perheelle lähimmän palvelun sijainnin. Tällaista koostettua tietoa on helppoa antaa eteenpäin, myös työntekijältä toiselle. Tämä mahdollistaisi työn saumattoman jatkumisen, vaikka työntekijä vaihtuisi. Korostamme kuitenkin, että työntekijöiden pysyvyys olisi työn onnistumisen kannalta tärkeää.

Etsivä perhetyöntekijä saa itse suunnitella missä ja millaisilla menetelmillä hän kohtaa ihmisiä: työntekijä voi tarpeen mukaan työskennellä esimerkiksi taloyhtiöiden pihilla, ostoskeskuksissa tai kaduilla. Hän voi järjestää erilaisia tempauksia tavoittaakseen monenlaisia perheitä. Esimerkiksi lasten ja vanhempien yhteiset tempuradat ja askartelutuokiot voivat toimia perheitä kiinnostavina pysähdyspisteinä oman kodin lähetyville. Työntekijällä on myös mahdollisuus tuoda alueen palveluita näkyväksi erilaisissa alueen tapahtumissa, kuten esimerkiksi kylämarkkinoilla. Toivomme, että alueen perhetyöntekijä tulee perheille tutuksi, jotta asukkaat kokisivat hänet ns. omaksi työntekijäkseen, jota on helppo lähestyä niin arkipäiväisissä kuin haastavammassakin asioissa. Lisäksi työntekijän työtehtäviin voisi ajoittain kuulua myös muiden lapsiperheiden kanssa työskentelevien tahojen, kuten neuvolan tiedottaminen alueen palveluista. Myös neuvolaan kannattaa antaa etsivän perhetyöntekijän kokoama kansio alueen avoimista lapsipalveluista, koska monia perheitä on mahdollista tavoittaa juuri neuvolan kautta.

5 Lähteet

Alila, Kirsi – Portell, Tuija 2008. Leikkitoiminnasta avoimeen varhaiskasvatukseen. Sosiaali- ja terveysministeriön selvityksiä 2008:14. Verkkodokumentti. <<https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/110992/Selv200814.pdf?sequence=1>> Luettu 18.9.2017.

Ellonen, Noora 2014. Kuritusväkivallan kitkemistä hidastavat asenteet ja perheiden tuen puute. Eriarvoistuva lapsuus. Lasten hyvinvointi kansallisten indikaattoreiden valossa. Lapsiasianvaltuutetun vuosikirja 2014. Helsinki: Lapsiasianvaltuutetun toimiston julkaisuja 2014:3. 54—55.

Halme, Nina – Perälä, Marja-Leena 2014. Lapsiperheiden huolet ja avunsaanti. Teoksessa Lammi-Taskula – Karvonen, Sakari (toim.): Lapsiperheiden hyvinvointi 2014. Tampere: Juvenes Print. 216—227.

Halme, Nina – Kekkonen, Marjatta – Perälä, Marja-Leena 2012. Perhekeskukset Suomessa. Tampere: Juvenes Print.

Heinämäki, Liisa 2005. Varhaista tukea lapselle. Työvälineenä kehittämisvalikko. Helsinki: Erikoispaino Oy. 88—10.

Hyvärinen, Sauli 2017. Piiskasta jäähypenkkiin. Lastensuojelun Keskusliiton verkkojulkaisu, 2/2017. Verkkodokumentti. <<https://www.lskl.fi/materiaali/lastensuojelun-keskusliitto/Piiskasta-jaahypenkkiin-1.pdf>>. Luettu 9.10.2017.

Kallio, Kirsi. – Korkiamäki, Riikka. – Häkli, Jouni. 2015. Myönteinen tunnistaminen – näkökulma hyvinvoinnin edistämiseen ja syrjäytymisen ehkäisemiseen. Teoksessa Häkli, J. – Kallio, K. – Korkiamäki, R. (toim.) Myönteinen tunnistaminen. Nuorisotutkimusverkoston julkaisut. 7-36. Verkkodokumentti. <http://www.nuorisotutkimusseura.fi/images/julkaisuja/myonteinen_tunnistaminen.pdf>. Luettu 9.10.2017.

Nousiainen, Kirsi – Petrelius, Päivi – Yliruka, Laura (toim.): 2016. Puheista tekoihin! Ylisukupolvisten ongelmien ehkäiseminen lastensuojelussa ja perhe- ja sosiaalipalveluissa. Työpöytäpaperi 20/2016. Helsinki: Terveysten ja hyvinvoinnin laitos.

Paananen, Reija – Gissler, Mika 2014. Hyvinvointi ulottuu yli sukupolvien. Teoksessa Lammi-Taskula – Karvonen, Sakari (toim.): Lapsiperheiden hyvinvointi 2014. Tampere: Juvenes Print. 208—215.

Perälä, Marja-Leena – Halme, Nina – Kanste, Outi 2014. Lapsiperheiden kokemus palvelujen saatavuudesta ja tuen riittävydestä. Teoksessa Lammi-Taskula – Karvonen, Sakari (toim.): Lapsiperheiden hyvinvointi 2014. Tampere: Juvenes Print. 228—239.

Salmi, Minna – Karvonen, Sakari – Närvi, Johanna – Lammi-Taskula, Johanna 2016. Lapsiköyhyys on ajankohtaista myös Suomessa: yhteenveto ja suosituksia. Teoksessa Karvonen, Sakari – Salmi, Minna (toim.): Lapsiköyhyys Suomessa 2010-luvulla. Helsinki: Juvenes Print. 68—72.

Siraj-Blatchford, Iram 2010. Learning in the home and at school: how working class children 'succeed against the odds'. British Educational Research Journal 36:3. 463—482.

Sosiaali- ja terveysministeriö n.d. Kohti lapsi- ja perhelähtöisiä palveluita. Verkkodokumentti. <<http://stm.fi/documents/1271139/1953486/LAPE-esite-verkko.pdf/68a59997-cc83-406d-ac8a-3dd8fbb5f3ba>> Luettu 18.9.

Suomen perustuslaki 731/1999. Annettu Helsingissä 11.09.1999.

YK:n lapsen oikeuksien sopimus. Verkkodokumentti. <<https://www.unicef.fi/lapsen-oikeudet/sopimus-kokonaisuudessaan/>> Luettu 18.9.2017.

Liitteet

Liite 1 Näkökulmataulukko

Näkökulmataulukko kehitettävän ratkaisun suunnittelua ja jäsentämistä varten.

	Asiakasnäkökulma	Ammattilaisnäkökulma	Organisatorinen näkökulma	Poliittis-hallinnollinen näkökulma
Toimijat	<p>Ketkä ovat ratkaisun keskeiset asiakkaat?</p> <p>Korkean riskin pikkulapsiperheet, mutta samalla myös kaikki alueen lapsiperheet, jotta varmistetaan riskiperheiden löytäminen palveluiden piiriin.</p>	<p>Ketkä ovat ratkaisua toteuttavat ammattilaiset?</p> <p>Esimerkiksi alueen lapsiperheiden sosiaaliohjaajat tai leikkipuistoihin palkattava lisävoima.</p>	<p>Ketkä ovat ratkaisun organisatoriset toimijat, yksiköt, tms.?</p> <p>Varhaiskasvatusvirasto Sosiaalitoimi Leikkipuistot, asukaspuistot, perhetalot yms.</p>	<p>Minkälaisia poliittisia tai hallinnollisia toimijoita ratkaisussa on mukana?</p> <p>Sosiaali- ja terveysministeriö Opetus- ja kulttuuriministeriö</p>
Tehtävät ja työnjaot	<p>Mitkä ovat asiakkaiden keskeiset tehtävät ratkaisussa?</p> <p>Paikalle tuleminen, Pysähtyminen, Kuunteleminen,</p>	<p>Mitkä ovat ammattilaisten keskeiset tehtävät?</p> <p>Asiakkaiden omiin elinympäristöihin jalkautuminen ja perheiden kohtaaminen Alueen palveluista tiedottaminen</p>	<p>Minkälaisia tehtäviä organisaation muilla toimijoilta on?</p> <p>Mahdollistaa työajan käyttö etsivään perhetyöhön Tukea uuden työmuodon rakentumista ja kehittämistä Palkanmaksu</p>	<p>Minkälaisia tehtäviä poliittis-hallinnollisen tahon toimijoilla on?</p> <p>Etsivä perhetyö -työtavan mahdollistaminen</p>
Tiedot taidot ja välineet	<p>Mitä edellytyksiä ja osaamista asiakkailta edellytetään?</p> <p>Aikaa pysähtyä Uskallusta tutustua uuteen palveluun Hieman kielitaitoa?</p>	<p>Mitä edellytyksiä ja osaamista ammattilaisilta edellytetään?</p> <p>Sensitiivisyyttä ja läsnäoloa (Myönteinen tunnistaminen!)</p> <p>Tietoa alueen palveluista ja lapsiperheiden eduista Kulttuurillista osaamista</p>	<p>Mitä edellytyksiä ja osaamista organisaatiolta edellytetään?</p> <p>Ymmärrystä ilmiöstä Halua asiakaslähtöiseen toimintaan</p>	<p>Mitä edellytyksiä ja osaamista hallinnolta edellytetään?</p> <p>Ymmärrystä ilmiöstä Halua asiakaslähtöiseen toimintaan Uusien yhteistyörakenteiden luomista</p>

<p>Lait ja asetukset</p>	<p>Onko erityisiä lakeja ja asetuksia, jotka tulee huomioida?</p> <p>Lapsen oikeuksien sopimus Varhaiskasvatustalaki</p>	<p>Onko erityisiä lakeja ja asetuksia, jotka tulee huomioida?</p> <p>Sosiaalihuoltolaki Lastensuojelulaki Laki sosiaalihuollon asiakkaan asemasta ja oikeuksista Varhaiskasvatustalaki</p>	<p>Onko erityisiä lakeja ja asetuksia, jotka tulee huomioida?</p> <p>Varhaiskasvatustalaki Sosiaalihuoltolaki KV-TES</p>	<p>Onko erityisiä lakeja ja asetuksia, jotka tulee huomioida?</p> <p>Lapsen oikeuksien sopimus Perustustalaki Varhaiskasvatustalaki Sosiaalihuoltolaki</p>
<p>Periaatteet ja säännöt</p>	<p>Mitä periaatteita ja sääntöjä asiakkaat noudattavat?</p> <p>Normaalit käytöstavat</p>	<p>Mitä periaatteita ja sääntöjä ammattilaiset noudattavat?</p> <p>Vaitiolovelvollisuus Tasa-arvoinen, kunnioittava kohtaaminen</p>	<p>Mitä periaatteita ja sääntöjä organisaation muut toimijat noudattavat?</p> <p>Oma budjetointi</p>	<p>Mitä periaatteita ja sääntöjä poliittis-hallinnollisen tahon toimijat noudattavat?</p> <p>Varhainen puuttuminen, ennaltaehkäisy Oikea-aikaisuus Koko perhe asiakkaana</p>
<p>Talous</p>	<p>Mitä taloudellisia resursseja asiakkaat tarvitsevat?</p> <p>Kaikille ilmaista ja avointa</p>	<p>Mitä taloudellisia resursseja ammattilaiset tarvitsevat?</p> <p>Palkka Pientä purtavaa, muuta oheistuotetta (esim. askarteluvälineitä) tempauksiin yms.</p>	<p>Mitä taloudellisia resursseja organisaation muut toimijat tarvitsevat?</p> <p>Palkka Mahdolliset tulevat asiakasmäärien lisääntymisestä johtuvat kulut (leikkipuistoissa ja perhetaloilla)</p>	<p>Mitä taloudellisia resursseja poliittis-hallinnollisen tahon toimijat tarvitsevat?</p> <p>Uuden työnkuvan mukaisen henkilöstön palkkauksen mahdollistaminen</p>